

Вовед

Во денешните услови науката го менува концептот за учењето со голема брзина. Науката постојано открива нови знаења за однесувањето на луѓето и сознанија кои од нас бараат повторна промена на училишната теорија и пракса и начинот на кој се учи. Педагозите се наоѓаат пред проблемот како да се снајдат во новите прилики а истовремено да не ги напуштат вредностите од минатото. (Mortenson D.G., Schummler, A., M., 1973, 250) Образованието, учењето и наставата се сложени процеси кои што педагогијата, психологијата, дидактиката и други науки се обидуваат да ги проучат законитостите кои постојат во тие процеси¹. Педагошката наука во последните децении на минатиот и почетокот на овој век се почесто студиозно ги прочуваат и истражуваат воспитно – образовните феномени. Во фокусот на интересите на поголем број на современи педагози се фундаменталните прашања на квалитетните можности на училиштето. Се уште ни теориски не се осмислени ниту пак емпириски оформени педагошките концепции на училиштето кои би биле на нивото на престојните научни, техничко – технолошки и општествени потреби. Тоа всушност е многу тешко поради тоа што техничко – технолошките достигнувања се движат со голема брзина. Од тие причини една од задачите на педагошките науки треба да биде подготовката на образовните институции за соодветни воспитание и образование. Се повеќе педагози се согласни дека училиштето на иднината мора да им обезбеди максимален развој на сите ученици. Учениците треба да се гледаат како збир од различности, како посебни индивидуи. Тоа значи дека секој од нив има посебни можности, способности, мотиви, интереси. Современото образование поаѓа од тој фактот дека мора да е подготвено подеднакво да ги задоволи потребите на сите ученици, но исто така мора да ги реализира своите цели и задачи. Целите и задачите на наставата претставуваат одредени намери и чекори во учењето и образованието, односно чекори во развојот на ученикот кои се одвиваат во наставниот процес. Целта на наставата произлегува од воспитно – образовните цели на училиштето, а тие се втемелени во општествените, економските и развојните тенденции, како и други фактори. Во целите на наставата очигледни се тенденциите за ефикасност на наставниот процес. Целите на наставата имаат своја

¹Matijević, M. (2010), *Između didaktike nastave usmjerene na učenika i kurikulumske teorije*, Zbornik radova Četvrtog kongresa matematike, Zagreb: Hrvatsko matematičko društvo i Školska knjiga, стр. 391-408, извадено од: https://bib.irb.hr/datoteka/475235.MATEaMATIKA_2010_a.

вистинска смисла кога се операционализирани во посебни и поединечни цели или задачи на наставата. Кога се одредуваат целите на наставата најважни се два аспекта: индивидуален и општествен. Во рамките на индивидуалниот аспект потребно е да се истакнат когнитивните, психомоторните и афективните активности и ангажмани на учениците и промените до кои би дошле во процесот на учење и настава. Покрај општите постојат и експлицитни цели, насочени на развојот на специфични знаења и способности.

При одредувањето квалитетот на образованието се мерат реализираните цели. Примената на критериуми претпоставува дека целите и задачите на учењето јасно се поставени и доволно операционализирани, така што нивното реализирање можно е квантитативно и/или квалитативно да се мери или проценува на скали од недоволно и малку до висок или многу висок степен. Во ваквите ситуации поимот квалитет обично е резервиран за означување на високо или многу високо достигнување, додека за одредување на другите нивоа на квалитет обично се додаваат дополнителни ознаки.²

Наставата која е насочена кон ученикот претставува нејзино дидактичко обликување со воведување на нови наставни методи. Веруваме дека е неопходно да се развива образовен систем кој ќе се прилагоди на различностите кај децата со цел да им се обезбеди остварување на нивните права на не дискриминација, лично достоинство, образование, квалитетен живот. Индивидуализираната настава – настојување во организацијата на воспитно – образовниот процес оптимално да се извежбаат индивидуалните карактеристики на секој ученик. Тоа се постигнува кога наставата се индивидуализира според можностите на секој ученик.

Колкав ќе биде степенот на индивидуализацијата зависи од нивото на дидактичко – методичката и стручната оспособеност на наставникот. Наставникот мора: да има способност за познавање на индивидуалните и групните карактеристики на учениците и тоа на теоретско и на практично ниво; да поседува интелектуални способности; творечко мислење; способност за предвидување на различни реакции на учениците, да умее да ги поттигнува за љубопитност; да има за цел повисоки постигнувања; да биде самоиницијативен; упорен; да има позитивен став кон учењето и работата; да поседува емпатиски способности, да ги почитува посебните потреби и интереси на учениците и нивната мотивација; да биде добро запознат со структурата, обемот и длабочината на

²Ђурић, Ђ., *Компетенције наставника и квалитет образовања ученика*, стр.910, Научни рад UDK 371.124, извадено март, 7, 2013 од: www.sao.org.rs

наставните содржини; да има способности за интегрирање на сродни содржини од повеќе наставни предмети за поквалитетна дидактичко - методичка трансформација и прилагодување на индивидуалните карактеристики на поедини ученици, а во согласност со целите на наставата; да има способност за анализирање при оделување на битното од небитното; способност за синтетизирање при поврзување на деловите во тематска целина; да поседува смисла за систематичност во работата; да биде способен за успешна примена на различни форми на индивидуализација; да биде способен за создавање и успешна примена различни, самостојно креирани форми на наставна индивидуализација и диференцијација; способен за примена на информациска технологија; да создава пријатна и поттикнувачка клима во одделението и со свој личен пример да дејствува врз формирањето на систем на вредности и развој на позитивни особини на личноста. Сузиќ развил модел на компетенции на наставникот во XXI век кои ги поделил во четири групи: когнитивни, емоционални, социјални и работно – акциони (Вилотијевиќ, М. и Вилотијевиќ, Н., 2008)

Диференцијацијата на наставата се однесува на настава која е прилагодена на учење преференци на различни ученици. Целите на учењето се исти за сите ученици, но методот или пристапот на настава варира во зависност од опциите на секој ученик или како што покажуваат истражувањата дека е најдобро за работа на некои ученици.

Во диференцираната настава учениците се класифицираат во хомогени групи врз основа на исти или слични критериуми. (Поткоњак, Н., 2000, 248) Ние сметаме дека со познавањето на сите видови диференцијација, а посебно внатрешната се воведуваме во размислување и практично реализирање на индивидуализираниот приод во наставата.

Индивидуализацијата на наставата е и еден од дидактичките принципи кој во *Педагошката енциклопедија* е дефиниран на следниот начин: „Со компактибилна и комплементарната дефиниција индивидуализацијата на наставата е дидактички принцип кој го обврзува училиштето и наставникот, наставните цели, содржини, методи, односи и помошта во наставата да се прилагодат на ученикот, да откриваат, почитуваат и ги развиваат научно признатите разлики меѓу учениците и да настојуваат групното поучување и учење што повеќе да се персонализира, на учениците да им се овозможи релативно самостојно и самоиницијативно учење, во склад со општите и општествените задачи на наставата, да го поттикнуваат сопственото творечко мислење на ученикот и да ја признаат оригиналноста на неговата личност, да помагаат нивните хоби, желби и потреби без разлика на тоа што тие немаат општо значење“

Како една од најважните претпоставки за успешна примена и реализација на

индивидуализацијата на наставта се компетенциите на наставникот. Ќуриќ во трудот *Компетенције наставника и квалитет образовања ученик* ги пренесува подрачјата на наставниковите компетенции кои се содржани во документ на Експертската група од Европска унија а заоснова на Лисабонската декларација за стратегија за развој на образованието во Европа која го состави и документот (Improving education of teachers and trainers) за компетенциите на наставникот како значаен фактор во процесот на индивидуализација на наставата. Степенот на индивидуализација на наставата зависи од тоа на кој степен е неговата стручна подготовка, личните особини и колку е професионално компетентен успешно да ги применува различните модели на индивидуализација во наставата. Пред се наставникот би требало: да ја познава суштината на моделите за индивидуализација и диференцијација на наставата; да биде иновативен и креативен; да поседува комуникациски способности; да ги познава учениците; да обезбеди задоволувачки материјални и технички услови.

Без оглед на различните и често спротивни мислења на поимот квалитетно современо училиште можат да се препознаат важните одредници. Тоа посебно се однесува на теориските модели на квалитетен наставен процес. Во фокусот на нашиот интерес е индивидуализацијата на наставата што претставува важна одредница на квалитетниот на современиот наставен процес. Нашето истражување има за цел да ги воочи сличностите и разликите на индивидуализацијата на наставата при реализација на современите наставни концепти.